

რედაქცია

სიმონსონოვის ქუჩაზედ, ნაზაროვის სახლში, პირველ კლასიკურ გიმნაზიის უკან.

ხელის-მოწერა, მიიღება თბილისში «დროების» რედაქციაში, ქუთაისში, ჭილაძეების წიგნის მაღაზიაში. გარეშე მცხოვრებთათვის ადრესი: В. Тифлисе, 1-я редакция «Дროება»

«დროების» ფასი
თბილისის წლისა . . . 9 მან. საშის თვისა . . . 3 მან.
ქვესის თვისა . . . 5 მან. გრეთის თვისა . . . 1 მან.

დროება

გამოდის ყოველ დღე ორშაბათს გარდა.

ფასი განსხვავებისა

სტრიქონზე რვა კაპ. განცხადება მიიღება ქართულს რუსულს და სხვა ენებზედ.

თუ საჭიროება მოითხოვს, ჩაქვეყნდება განაწარმება და შეამოკლებს დასახელებად გამოგზავნილ წერილებს. დაუბეჭდველ წერილებს რედაქცია ვერ დაუბუნებს ავტორს.

ცალკე ნომერი «დროებისა» ღირს 5 კაპეიცი

მიიღება ხელის-მოწერა

მოძვეალ 1884 წლისათვის ვახუშტის

დროებაზედ

(წელიწადი მეცხრამეტე)

თბილისში, «დროების» რედაქციის კანტორაში, სიმონსონოვის ქუჩაზედ, ნაზაროვის სახლში, პირველი კლასიკური გიმნაზიის უკან.

თელავში, ვანო როსტომაშვილთან.

ქუთაისში, ჭილაძეების წიგნის მაღაზიაში, ბელვართან.

ბათუმში, წერა-კითხვის სკოლის მასწავლებელ მ. ი. ნათაძესთან.

გორში, საზოგადოების დეკანოზში, ალალო თუთაევთან.

ქალაქს გარეშე მცხოვრებთა ამ ადრესით უნდა დაიბარონ გაზეთი: В. Тифлисе, 1-я редакция «Дროება».

ფასი ხელის-მოწერისა:

წლით (12 თვით) — — 9 მან.	6 თვით — — 5 მან.
11 თვით — — 8 მ. და 50 კ.	5 თვით — — 4 მ. და 50 კ.
10 თვით — — 8 მან.	4 თვით — — 4 მან.
9 თვით — — 7 მ. და 50 კ.	3 თვით — — 3 მან.
8 თვით — — 7 მან.	2 თვით — — 2 მან.
7 თვით — — 6 მან.	1 თვით — — 1 მან.

სოფლის მასწავლებელთათვის წლით—7 მან., 6 თვით—4 მან., 3 თვით—2 მან.

ხვედრი თუელი ხელის-მოწერა გაზეთის დაბარებისათვის უნდა გამოგზავნოს რედაქციაში.

არაბი-ფაშის მოადგილე

თბილისი, 8 დეკემბერს.

ჯერ მკითხველებს დაეწვიებოდა არ ექნებოდათ, რამდენი უსიამოვნობა მოაყენა შარშან არაბი-ფაშამ ინგლისელების ჯარს. ჯერ კიდევ ამ ჯარს მშვიდობიანი ცხარება არ უგებია ეგვიპტეში და აი უცრად ამ ქვეყნის სამხრეთის მხარეს იხიან თავი მეორე არაბი-ფაშამ, ცრუ წინასწარმეტყველმა მახდომ, რომელმაც თავისი

მოქმედება იმით დაიწყო, რომ მუსრი გაელო ათი-ათასს ეგვიპტელს და მათ მოთავე ინგლისელებს. არამცთუ ჯარი სრულიად ამოსწყვიტა, რომ იტყვიან მოამბეც აღარაინ გადარჩა, სწორედ ისე მოუვიდათ ინგლისელებს; მახდომ კორესპონდენტებს კი დაახოცინა, რომელნიც ინგლისის გაზეთებისაგან იყენენ გაგზავნილნი და, სხვათა შორის, «დელი-ნუსის» გამოჩენილი კორესპონდენტი ოდონოვანი, რომელმაც მთელი აზია

«დროების» ტელტონი, 8 დეკემბ.

ლიტერატურული შენიშვნები

(«ივერიის» № X, ოქტომბერი)

«ივერიის» უკანასკნელი წიგნი მეტად ღირსეულია: იგი შეიცავს მხოლოდ ორიოდ წერილს, უფრო სპეციალურის ხასიათისას; ზოგიერთი ჩვეულებრივი განყოფილებანი ქურნალისა სრულიად არ მოიპოვება ამ წიგნში და ამიტომაც, ცოტათი არ იყო, მკითხველი გულ-მოუგებელი რჩება.

მეთე წიგნში ჩვენ ვკითხულობთ მ. ჯანაშვილის წერილის დასასრულს («ქართულ ხალხის მწერლობა და განათლება მე-VI საუკუნემდე»). პირველი ნაწილი ამა წერილისა დაბეჭდილი იყო «ივერიის» მეცხრე წიგნში, და მაშინ ჩვენ მის თაობაზე შეძლებისა და გვარად ვრცლად მოვილაპარაკეთ «დროების» მე-218 №-ში. მაშინ ჩვენ ვლაპარაკობდით მ. ჯანაშვილის ნაწერის საზოგადო ხასიათზე და ვუჩვენეთ მკითხველებს ის საშუალებანი, რომელთაც ზრახვენ ჩვენს მწერლობაში ზოგიერთი მწერალნი—ისტორიკოსნი, ჩვენ მაშინ

ვე დავუასეთ ამ გვარ მწერალთა მნიშვნელობა ისტორიულ მწერლობაში და გამოეთქეთ ჩვენი აზრი შესახებ მათი მოღვაწეობისა. ჩვენის აზრით ის უცდომილებანი და მოსაზრებანი, რომელთა მიმდევარია მ. ჯანაშვილი, მართა ამ უკანასკნელს არ ეკუთვნის და შეადგენს ზოგიერთა სხვა მწერალთა საკუთრებასაც, და თუ მ. ჯანაშვილის ნაწარმოები ვაუარჩიეთ, გვარჩიეთ მხოლოდ იმისთვის, რომ ამას მოითხოვდა ქურნალის მიმომხილველის მოვლენა.

დასასრული მ. ჯანაშვილის წერილისა იმავე ღირსებისაა, როგორისაც იყო დასაწყისი, და თუ მის შესახებ ბაასი ვაგმართეთ, ნათქვამის გამოვრება დავეჭრებოდა, რადგან ამ შემთხვევაშიაც საქმე გვაქვს გამოუტყვევალ ისტორიულ მოსაზრებასა და ნაკლებად შემუშავებულ ისტორიულ ცნობებთან, რომლებიც ვართობ უხვად შემკობილია ჩვენთა მშობლიურ ისტორიკოსთა ნაწერები.

მ. ჯანაშვილის ერთობ ბევრი ფაქტები მოჰყავს თავის წერილში და, უნდა შევნიშნოთ, ძალიან დაუღაგებლად და გაურჩევლად.

მოიარა და ბოლოს აჭრიკის ვერანა ადგილებში ეწია უღმომებელ ხვედრსა. საკვირველია ინგლისელების ბედი: თითქო თვით ილბალი, მათდა საბედნიეროდ, თუ საუბედუროდ, — არ ვიცით, ხელს უმართავს, რომ ქვეყნის ყოველს ლამაზ ქვეყანას კოლონიად ისაკუთრებდენ. ის იყო, აპრობდენ მკვიბტიდამ გამოსვლას, ნავები დამართულნი იყენენ, ჯარსაც წასაყლელად მომხადება ჰქონდა ნაბძანები და სწორედ ამ დროს ჩნდება ნილოზის სათავესთან მახდომ და ინგლისის მძბანებლობის ქვეშ მყოფი ჯარის დამარცხებით თითქო იწვევს ინგლისელებს მკვიბტეს თავს ნუ დაანებებთო.

მართლაც და რამწამს მახდომ გაიმარჯვა, ინგლისელ ჯარს ბძანება მოუვიდა მხადებისათვის თავი დაენებებინა და ისევ მკვიბტეში დარჩენილიყო.

მახდისთან ბრძოლა ისე ადვილი არ არის, როგორც არაბი-ფაშასთან იყო.

ინგლისს არ უჭირდება გამარჯვება, როცა რომელსამე კუნძულთანა აქვს საქმე, ან ზღვის პირად მდებარე კოლონიასთან. მისი ჯაგშინანი ხომალდები მარდად შემოერთებენ გარს აჯანყებულ მხარეს და ინგლისის უფლებას აღიარებინებენ. მე არ არის სუდანში, სადაც წინასწარმეტყველობს მახდომ. აქაც ზღვია, და აქაც

ხომალდები არიან საქირონი ბრძოლისათვის; ზღვია, მაგრამ ზღვა ცხელის ქვიშისა, რომელიც ყოველისფერს წაგრაგნის ხომალე და უჩვეულო ადამიანს არ აბოგინებს; ხომალდებიც არიან, მაგრამ არა ჯაგშინანი ხომალდები, არამედ ყოველისფერის ამტანი აქლებები, ურომლოთაც ამ უღაბოებში ფეხის გადადგმა შეუძლებელია. თქმა არ უნდა, ინგლისელები ისე მოაგვარებენ საქმეს, რომ ამ უღაბოებსაც გაუძღვენ, მაგრამ როგორ გაუძღვებიან მოსლემინთა ჭანატიზმს, რომელიც ამოქმედებს მახდის და მის მომხრეთა. მს ბრძოლა ორს ხალხს შუა ბრძოლა კი არ არის, ეს არის ბრძოლა ინგლისელების უკუღმართად მიმართული ცივილიზაციისა აღმოსავლეთის ჭანატიზმთან, რომელიც იქაურის ხალხის გაჩურბულს გონებას ოცნებებით აესებს და რომელსამე გმირს, წინასწარმეტყველის ხარისხით შეჭურვილს, ასიათასობით ხალხს უმონებს. მს მით უმეტესად საშიშია ინგლისელებისათვის, რომ უუღიდესი კოლონია მისი, ინდოეთი, უფრო მოსლემინებით არის დასახლებული და შეიძლება მახდის ქადაგებამ იქამდისაც მიალწიოს და მთელი ინდოეთი აუჯანყოს. მაშინ ძნელი სათქმელი იქნება, ვის დარჩება გამარჯვება—ყოვლად ძლიერს ინგლისს, თუ უბრალო დურგლის შვილს მახდის.

შენელობისა არიან ეს უკანასკნელნი, მკითხველი ადვილად მიხედება. ხანდისხან მ. ჯანაშვილი მოუთხრობს და განუმარტებს მკითხველს ისეთს თვალსაჩინო ფაქტსა, რომელიც უშიშროთაცა შესაძლებელია: მ. ჯანაშვილის შეუტყვია, რომ ტერი, მუშე, ლეონტი, მიაქი, მინტი და დანანი ქართულს სკოლებში ოსტატებად ყოფილან; ისინი ქართულს წერა-კითხვას ასწავლიდენ ქართველს ქმარელებს. ახალია, რომ დასახლებულ ოსტატთ ქართული წერა-კითხვა სკოლანათ, მაგრამ მამა ჯანაშვილი დარბაისლურად მოგვითხრობს, რომ ტერი, მუშემ და სხვ. იცოდენ ქართული ენაო; იმათ რომ ქართული წერა-კითხვა არა სკოდნოდათ, ვერც ქართულს ენაზედ წერა-კითხვას ასწავლიდენ ქართველთ ქმარელებს («ივერიის» № 10, გვ. 9), ბძანებს მ. ჯანაშვილი.

აქედგან სჩანს, განგარძებს ავტორი, რომ მე-V საუკუნეში ქართულთ შორის იყენენ განათლებულნი და განვითარებულნი სწავლა-მეცნიერებით პირნი, რომელნიც წინ მიუძღოდენ ერის განათლების საქ-

შინაური ქრონიკა

მ. დაწვევებილია, რომ პირველის იანვრიდან აქეთა მხრის ზოგიერთა მხარეში დანიშნონ ექიმები, რომელთაც ყოვლობათან ფერმლები, ბებები, და აგრეთვე ზოგიერთა სოფლებში იქნება გამართული ავად-მყოფებისათვის თავ-შესაფარი სახლიც. ამ ექიმებმა სოფლად უნდა იცხოვრონ და იგივე დანიშნულება ექნებათ, რაც რუსეთში ერობის ექიმებსა აქვთ.

ზორის მხარეში გვწერენ: შემდეგ თ. ამირინდო ამილახვარის მხარის უფროსად დანიშნისა ტაკიოზა და ქურდობა ძალზედ შემცირდა; სხვა-და-სხვა მოსულებთაგან გლეხების დაწოკებაზედ აღარა ისმის-რა; მამასახლისებიც ძნელად სადმე ბედვენ უკანონოდ ღვინისა და ქათმების მოკრეფას და ისიც მალევე მოხდა. მხარის სამმართველოს მოხელეთაც ფერი იცვალეს, თითქო ზღილობა ისწავლეს, ყველას თხოვნას უურადლებით ისმენენ და დიდხანს აღარავეს ალოდინებენ უწინდელეზურად.

ზორიდანვე გვწერენ: გუშინ საღამოს, 5 დეკემბერს, ხუთ საათზედ, ისეც ლიხვისგან აოხრებულ უბანში, წმინდა წყალზედ, სამონაოვის ფიცრის სახლები ერთ საათში საძირკვლამდინ დაიწვა. ილბალი დანარჩენი მოსახლეებისა, რომ ქარი არა ჰქროდა, თორემ მთელი უბანი გადაიწოდა; პოლიციამ კი მოხელა განელებულს ცეცხლსა, მაგრამ ქალაქის გამგეობას ვერც კი გაუგია. მგაკვირებს ამათი საქმე: რა ხელოვნება არიან, თუ ამისთანა მდგომარეობაში ხალხს არ დაეხმარებიან. ცეცხლის საქრობი მამსა (გვ. 9). აი, რა რიგად განუშარტებს პატივცემული ავტორი მკითხველებს რომელსამე ფაქტს და როგორ დინჯად და გულდასმით სჯის რომელიმე თვალსაჩინო და ადვილად გასაგებ ისტორიულს ცნობაზედ.

თუ როგორის აჩქარებით და უსაბუთოდ წარმოსთქვამს ხოლმე მ. ჯანაშვილი რომელსამე აზრს, იმასაც ვუჩვენებთ მკითხველებს. წერილის პირველს ნაწილში მ. ჯანაშვილი ამბობდა: უეჭველია, რომ ამავე დროს (ე. ი. 302 წ. მისტის დაბადების უწინარეს, როცა შარნავაზ მეფემ, ზოგიერთთა აზრით, «მხედრული» ასოები შეადგინა) დაიწყო ქართული ლიტერატურაც: არ შეიძლებაო, რომ ასოების გამოგონებასთან რაიმე არ დაეწერათ მოსწავლ ყრმათათვის საკითხავადაც («ივერია» № 9, გვ. 4). წერილის მეორე ნაწილში კი («ივ.» № 10, გვ. 9) ავტორი ბძანებს: «უნდა ვაფიქროთ, რომ იმათ (ე. ი. ტერის, მუშეს და სხვებს, რომელნიც სცხოვრებდნენ მე-V საუკუნეში მისტის დაბადების შემდეგ) სწავლებისათვის სახელმძღვანელო წიგნები არა ჰქონდათ სამშობლო ენაზე სკოლებში სახმარად და ამისათვის

შინა რომ მოიტანა ქალაქმა, მამ რად გენდა, თუ ამისთანა დროს არა. ზამგეობის წვერს ბ. ანდრონიკოს აბარია თურმე ეს ცეცხლის საქრობი იარაღი და ჩაკეტის ოთახში უძევს. მერე ეს წვერი ქალაქს გარეთა სცხოვრებს; მინამ მას იბოვიან, მინამ ჩამოვა და მაშინას გადასცემს ხალხსა, მინამ, შეიძლება, მთელი ქალაქი გადაიწვას».

სოფ. ლანხუთილამ (მხურგეთის მხარე) გვწერენ: «თუმცა ჩვენი სოფელი რკინის გზის სტანციიდან რამდენსამე საყრდენ მდებარებს, მაგრამ არავითარი წესი არ არსებობს ვაჭრობისა. ტაქსაში გირვანქა პური ოთხ-ხუთ კაპეკათა სწერია და აქ კი ექვს კაპეკათა ჰყიდიან, ისიც მეორე სორტისას და ხშირად ტალახსავეთ გამომცხვარს; შაქარი აქ სტანციასთან ოც-და-შვიდი კაპეკია გირვანქა და მხურგეთში კი, სადამდისაც ოცი ვერსი ურმით უნდა ატარონ საქონელი, ოც-და-ხუთი კაპეკი ღირს».

რუსული გაზეთების სიტყვითი ბაქოში ნავთის მწარმოებელთა განუზრახველ აქცეებით ბანკის დაარსება ნავთის წარმოების საქრობისათვის.

ღვს, ხუთშაბათს, «ღროების» რედაქციის ზალაში ჩვეულებრივი კრება ტერმინების შესამუშავებლად.

მასწავლებელთა კრების თარიღები (გადადგომის სტატისა გამო)

არა ერთხელ «ღროების» ფურცლებზე შევხვდებოდა მკითხველი მასწავლებელთა კრების აუცილებელ სა-

უაიღენ სირიას, საბერძნეთს, ალექსანდრიას და სხვ. და სხვ. როგორცა სჩანს, მ. ჯანაშვილის აზრით, ქართველებს ჯერ ანბანის მოგონება ვერ მოეწყოთ და «მოსწავლ ყრმათათვის» საკითხავი კი დაუწერიათ. მს სჩანს წერილის პირველი ნაწილიდგან. მეორე ნაწილში კი მ. ჯანაშვილი გვატყობინებს, რომ ანბანის გამოგონების რაოდენიმე საუკუნოების შემდეგ, ქართველები სირიაში, პალესტინაში და სხვაგან გარბოდნენ «მოსწავლ ყრმათათვის» საქრო წიგნების სათარგმნელად, რადგან შინ არ მოეძებნებოდათ. შევკვლია, მკითხველს უფლება აქვს იკითხოს, როგორ მოხდა, რომ ქართველებს შარნავაზის დროს ყმაწვილებისათვის საკითხავები ჰქონდათ და რაოდენიმე საუკუნის შემდეგ კი, როცა სწავლავანათლებამ უფრო გაიდგა ფეხი საქართველოში, არ ებადათ სახელმძღვანელო წიგნები?

მსრეთი მოსაზრებანი პირველის შეხედვით მკითხველისათვის ერთი ერთმანერთის წინააღმდეგნი არიან. მამა ჯანაშვილს ჰმართებდა ამ შემთხვევაში მეტი გარკვევა თავისი აზრისა. მას უნდა ეთქვა, რომ ქართველებს მე-

ტირობებზე ლაპარაკს და კიდევ იმაზე, რომ ამ საქრო საგანზე არ არის ჯეროვანი ყურადღება მიქცეული.

მართლაცა და არაფინ უნდა ექვიანობდეს, რომ ამ საგანზე მასწავლებლების ცხოვრების წინმსვლელობისათვის ამ გვარს კრებებს დიდი მნიშვნელობა აქვთ. მარგია, რასაკვირველია, ერთად თავის მოყრა, ერთიერთმანეთთან ბასი, ფიქრებისა და აზრების ვაზიარება, პედაგოგიური საგნების შემუშავება და გადათვლიერება. მაგრამ საქმე ის არის, — თუ კრებას ვინ ხელმძღვანელობს — ვინ არის მიხი მოთავე, მისი მიმყოლომამყოლო? ძრებას აუცილებელი დამოკიდებულობა აქვს ხელმძღვანელებთან; როგორც არის საქმის მიმდლოლო, ისეთი ფერი აქვს კრებასაც. მულწრფელი და სინდისიანი და არა პოლიტიკანების მიმდღვარი კრების მოთავე — ნამდვილ გულწრფელ და პედაგოგიურ ხასიათს მისცემს კრებას. ძრების თავი აუცილებლად უნდა ხელმძღვანელობდეს მართო პედაგოგიური დედა-აზრებით. მასწავლებლებსა და მათ შორის არაფერი არ უნდა იყო განსაზღვრული, მასწავლებელი კრების მოთავესთან ერთად უნდა კრების მსვლელობაში აქტიურ მონაწილეობას იღებდეს და არა მართო იმისთვის იბარებდენ მას, რომ მოწმად დაესწროს კრებაზე.

მოვიგონათ, მაგალითად, ამას წინად მეთაისში მომხდარი კრება მასწავლებლებისა. მანა ამისთანა კრებებს რაიმე მნიშვნელობა ექნება ჩვენთვის? მასწავლებლები ლაპარაკობდენ ერთსა, საქმის გამგენი სხვ. სა...

რუსეთშიაც დიდი ხანი არ არის, რაც ამ სასიქადულო მოვლენამ აიდგა ფეხი და ვისი წყალობით? რასაკვირველია, იმისთანა პედაგოგების

ხუთე საუკუნეში, შეიძლება, არა ჰქონოდათ საქრისტიანო. საკითხავი წიგნები და ამათი შეძენა, ან გადათარგმნა ესაქრობებოდათ. რაც უნდა იყოს, ავტორს ნება არა ჰქონდა ელაპარაკნა იმის თაობაზე, თუ რა დანიშნულება ჰქონდა ტერის, მუშეს და სხვ. გამგზავრებას უცხოეთისაკენ. ისტორიული ცნობები ნებას არ აძლევენ ავტორს დაბეჯითებით იფიქროს, თუ რისთვის უაიღენ საქართველოდგან აღნიშნულნი პირნი.

აი იმის მაგალითი, თუ როგორ ნაძალადევად ხსნის ავტორი ზოგიერთა ისტორიულს ცნობებს. მითი ვიდაც წიგნები, რომელიც მასწავლებლად იყო ქართველთ სკოლაში ისპირს, მი სე მორენელის მოწმობით, უკან გაჰყოლია მესრობის მოწაფეთ სირიაში და საბერძნეთში. რა ტომისაა ეს წიგნები არ ვიცით და არც ისტორიაშია ცნობილი, მაგრამ მ. ჯანაშვილს სურს მისი გაქართველება. ამისათვის მ. ჯანაშვილი წამოიძახის: «ვინ იყო წიგნები, თუ არა ქართველი?» (გვ. 10); თითქო წიგნების ნება არა ჰქონდა სხვა ტომისა ყოფილიყო. მერმე ავტორი განაგრძობს: «ნუთუ ესეც იმისათვის

მოქმედების წყალობით, როგორც იყო განსვენებული მწიგნობარი. რუსეთშიაც და დასავლეთში მსჯავრებულნი კრებებს დიდ მნიშვნელობას აძლევენ და რიგიანათაც სწარმოებენ ივინი. იქ მასწავლებლებსა და კრებების ხელმძღვანელთა შორის არა არის-რა წინააღმდეგი, იქ გულ-წრფელად გამოთქმულ აზრებისათვის არა ვის რა ეწება. მითი აზრით და გრძობით გატაცებულნი საქმის წინმძღლონი და მასწავლებელნი არჩევენ კრებებზე ყოველ გვარ პედაგოგიურ საგნებს, იკვლევენ ახალ-ახალ მეთოდებს სწავლისათვის და სხვ. ჩვენშიაც კარგი სქნება ამ გვარ გულწრფელობას მოვეწრობოდეთ...

სოფ. მსწ. ჭოჭოლა. რუსეთი

გაზ. «რუსია გუბერსია» სწერენ შეტუბურგოვან: «ამ ქალაქში გავრცელდა ხმები, რომ დღე-დღეზედ კლდე-ბიან «შეტუბურგის საქალაქო გამსესხებუი ბანკის გაკოტრებასა. ვალი ედება 142,000,000 მანეთი. იმავე ხმე-ბიანა სჩანს, რომ გაკოტრების მიზეზი გამსდაწა ვალის ამოულებლობა იმ სასლებიდან, რომლებსუდაც ირცხებოდა ვალი და არ კი ისდიდენ. გასასუიდად დანაშნულ დროზედ აღმოჩნდა, რომ სასლებს არავინა უიდეულობდა, რადგან ფასები საგირავოდ მიდებუი სასლებისა გაცილებით აღემატებოდენ მათს ნამდვილ დირუბულობას და კიდევ იმიოტომ, რომ ნასუკარზედ მეტი სადგურები გაუქირავებულნი ყოფილან.

ამ ხმების გამო გასუბებში წერალია დაბუჭდილია შემოხსენებუი ბანკის დი-

გაჰყვა უკან სომხებს, რომ წიგნები ეთარგმნა სომხებისათვის და არა ქართველ სკოლებისათვის? საეჭვოა, რომ წიგნების სომხურს ენაზე წიგნები ეთარგმნოს» (გვ. 10). ჩვენ არ გვესმის, რისთვის დაჰქირდა მ. ჯანაშვილს წიგნების ქართველობა. ხე-მით მოყვანილი კითხვების მაგიერ ჯანაშვილს უნდა დაემტკიცებინა, რომ წიგნები ქართველი იყო და მერმე შეეძლო ელაპარაკნა იმაზე, თუ რა ენაზე სთარგმნიდა იგი წიგნებსა. მ. ჯანაშვილმა კი ვერც წიგნების ქართველობა დაამტკიცა, ვერც ისა, თუ რა ენაზე სთარგმნიდა იგი წიგნებსა.

შოველივე ნათქვამიდანა სჩანს, რომ მ. ჯანაშვილი ერთობ თამამად ეპყრობა ისტორიულს ცნობებს და ხშირად ძალასაც ატანს; ამიტომაც იმისი ნაწერი კარგავს იმ მნიშვნელობას, რომელიც მას უნდა ჰქონოდა. შევლა იმ ცნობებიდგან, რომელნიც მოჰყავს მ. ჯანაშვილს, ცხადია, რომ იმ დროებში ქართველებს ჰქონათ სწავლა-განათლება; ეს აზრი ჩვენ შეურყეველ ქემმარტებად მიგვიჩნია. მაგრამ მ. ჯანაშვილის ნაწერი ამ აზრზე შორს არ მიდის. იმის ნაწე-

რეკტორისა, რომელშიც ამ სმებს უსაფუძვლეს უძისა.

— გაზ. «ნოვოე ვრემაში» კვითხულობთ ქ. კეტერინოსლავადი გავსახელებს ამბავს, რომელიც განაჩნის სხანს, რომ კეტერინოსლავის გუბერნიის აზნაურობამ აღძრა შექმადლობა, რომ მისპობილ იქმნას კანონი, რომლის ძალითაც სამკვიდრების გადასვლის დროს ერთმეათ სახელმწიფო გადასახადი, უკეთუ სამკვიდრო გადას შეიღებულა ანუ ცოლზედ.

— «რუსეთის კვადრატები»-ს ანგარიშდგანს სხანს, რომ უკანასკნელი სამი წლის განმავლობაში ძალიან შესამჩნევია მატულობდა შემოსავალი სპირტისა და აჩუის აქციზისა: 1880 წელს შემოსავალი იყო 295,437,794 მანეთი, შემდეგი წლისამ აიწია 203,235,885 მ., და წარსულ 1882 წელს 228,742,298 მანეთამდე მიადგინა. ამ მდგომარეობა წარსულ ნახევარშიც შემოსავალი აღმატება წინა წლის ნახევარს 327,000 მანეთით. აქციზის გაძლიერებასთან, მატულობს აგრეთვე სპირტის შემოსავალიც. აქედან ცხადათა სხანს, რომ რუსეთის იმპერიაში თავად სხანსთა მრავლებიან სპირტისა და აჩუის გამოყიდვადი ღირებულება და მარნება. რომ უფრო აღვიღად წარმოადგინოთ ეს გამოყიდვება, სკამარისა მთავოვნოთა, — ამბობს გაზეთი, — რომ სპირტის შემოსავალი, მაგ., 1881 წლისა იყო მხოლოდ 13,202,604 მანათი; შარშან კი აიწია 21,984,677 მანეთამდის.

უცხოეთი

— უცხოეთის გაზეთებში კვითხულობთ იმ პირობებს, რომელნიც ვითომ

რიდგან არა სხანს, თუ რა გზას აღვა საქართველოში სწავლავანთაღება; როგორ მოქმედებდა ეს უკანასკნელი საქართველოს ცხოვრებაზე, პოლიტიკურს წესწყობილებზე და სხვ. და სხვ.

ჩვენ ერთობ ბევრი ვილაპარაკეთ მ. ჯანაშვილზე და ამიტომაც შეესწყვეთ მასზე ლაპარაკს; აქ მხოლოდ ვაცხადებთ სურვილს, რომ მ. ჯანაშვილი სამემორიალ შარსც აიცილოს თავიდან ჩვენ მიერ ნაჩენი შეცდომილებანი.

მხლა კი დროა შევეუდგეთ თ. ლაღიშვილიანის წერილის გარჩევას («მოკლე განხილვა საქართველოს მხედრობისა, 1089—1222 წლამდე»). ეს წერილი ფრიად საინტერესო და მნიშვნელოვანია ზოგიერთა მხრით; ის პირველი ნაბიჯია საქართველოს სამხედრო ისტორიის შესწავლისა ჩვენს მწერლობაში, და, მართალი უნდა ვთქვათ, ნაბიჯი ესე სწორედ მოხერხებულია, რადგანაც ავტორს დაუცავს ყველა ის პირობები, რომელნიც მის დედა-აზრს ნათლად გამოხატენ. დარწმუნებული ვართ, რომ დღემდის ქართველობის უმრავლესობა იმ აზრისა იყო, ვითომც ჩვენ,

წარუდგინა უიულო-ქურთისათვის ჩინეთის ელჩს, მარჯოზ ბენკს, რათა მოსპობს უთანხმოება საფრანგეთსა და ჩინეთს შორის. ჩინეთი თანახმა არის საფრანგეთის მიუღობლობა დამყარებული იყოს მარტო სონ-ტაიმდის, და არა წითელი მდინარის მთელ მარჯვენა ნაპირზედ. დანარჩენი ადგილები რჩებიან ანაშს, რომელიც ექვემდებარება ჩინეთს. თითონ წითელი მდინარე უნდა იყოს თავისუფალი სონ ტაიმდის და მასზედ ერთ ნაპირი უფლება ქმნდეს ყველა ხალხს. მხოლოდ მდინარის პოლიცია ჩაჭვარდება საფრანგეთს, რისთვისაც ჩინეთი დაუთმობს მას ადგილს მდინარის მარცხენა ნაპირზედ. სემა ტონკინის ქალაქებში, სონ-ტაიმში, ბაკ-ნინში და გონ-გოში საფრანგეთს ეყოლება თავისი კონსულატი, რომელთა დასაცავლად საფრანგეთს ეძლევა ნება იყოლიოს საჭირო ჯარები. ამ გზარი უფლება არც ერთს სხვა სახელმწიფოს არ ექნება მინიჭებული.

კიდევ უმატებენ, ვითომც ინგლისის ელჩი, ჯორჯი ლაინსი, ურჩევს ქურთს, რომ უკანასკნელი დასჯილდეს ამ პირობებსა.

— გაზეთებში დაბეჭდილია წერილი სამუელ ბეკერისა, რომელიც ურჩევს ეგვიპტის მთავრობას, რომ მოამხროს თავისკენ ანსინის მუზეუმი და იმასთან ერთად ებრძოდეს საშინელ მასდის. ამ შეერთებისთვის საჭიროა მხოლოდ, ეგვიპტემ დაუთმოს ანსინას ბოჯოსის მასრა და ნაუთ-სადგური, რაიცა მისცემს იმას საჯარო გზასა. უამისოდ შეიძლება, ამბობენ, რომ თვით ანსინისავე რამი გამოუცხადეს ეგვიპტისათ.

— კანონი უნივერსიტეტმა, ელ-აზ-სანმა, საქვეყნოდ აღიარა, რომ მასდა

ქართველნი, იმოდენად მამაცნი და მხნენი ვიყავით, რომ რაოდენიმე ასს ქართველს შეეძლო ათითათასი მტერი შეემუსრა ბრძოლის ველზე. ის კი არ აგონდებოდა ამ უმეტესობას, რომ ღონესთან ქართველობას ხერხიც არა ჰქონებია. ეს რომ ასე არ ყოფილიყო, რაც უნდა მამაცნი და თავდადებულნი ყოფილიყავით, მაინც დღეს ჩვენი სახსენებელიც არ იქნებოდა დედა-მამის ზურგზე. შრიცხვი მტერი, რომელიც ჩვენ არასოდეს არ გვეკლებია, უეჭველია, თავისი რაოდენობით გავსრისდა, თუ რომ მამაცობასთან სამხედრო ხელობაც არა გვეცოდნოდა. ბ. ლაღიშვილიანი მოგვითხრობს, რომ ჩვენნი წინაპარნი განვითარებულნი ყოფილან სამხედრო ხელობაში და ამ გარემოების წყალობით თავიც უსახელებით და სამშობლოც დაუცავთ ბარბაროს მტერთაგან. როგორც ავტორი ამბობს, ქართველებს უსწავლიათ რომელითა სამხედრო ხელობა: ბიზანტიელებსაგან, მაგრამ ზოგიერთს შემთხვევაში განუფითარებიათ იგი. ის ჩინებული რამები, რომლებშიაც ქართველთ გაუმარჯვიათ და სახელი მოუხვეჭიათ, მომეტებუ-

ცრუ წინასწარმეტყველათ. ამბობენ, რომ ეს ხმა ძალიან შეაფიქრანებს მასდის მომხრეთ, რადგან ამ უნივერსიტეტს დიდ პატივსა სცემს მაჰმადიანობა.

— 1 დეკემბერს (19 ნოემბერს) მთელმა ზორტუგლამ იდექასწაულა, პატრიოტული მანიჭესტაციებით, ჩვეულებისამებრ დღე თავისი განთავისუფლებისა ესპანისის ხელიდგან, რაიცა მოხდა 1610 წელს.

ტელეგრაფი

(«ჩრდილოეთის საავტონოსია».)

5 დეკემბერს.

მოვილვ. პოდოლსკი. ბესარაბიაში წესდება ღვინის მეტეებელთა საზოგადოება.

ეპატარინოსლავი. მუდვეველ საზოგადოებათა აგენტები, გამგეობათა განკარგულებით, ამცირებენ საზღვეველს შრემისა 30 შროც.

რომი. აქ მოვიდა გერმანიის მეგვიდრე შრინცი.

გონ. კონსტ. საფრანგეთის რაზმი, რომელშიაც 6,000 კაცია, პატარა საომარი გემების და ნავების ძლოტილით წავიდა სონტონისკენ და მის მანლობლად გამოვიდა ნაპირზე; მტერი არ დახვდა და იქვე დაბანაკდა; სონტონის დაეცემიან 12 დეკემბერს; მტერს 20,000 კაცი ჰყავს.

მენა. პოლიცია 1,000 გულდენს აძლევს იმას, ვინც პოლიციის ჩინოვნიკის ხლებეგის მკვლელს აღმოაჩენს. ეჭვი მიიტანეს მეპურე შაქგაუზენზედ,

ლად მიეწერება სამხედრო ხელობის ცოდნას ჩვენს წინაპართაგან. ავტორი შეძლებისა-და-გვარად, დაწერილებით მოგვითხრობს, თუ როგორი იყო ქართველთ ჯარი, როგორ იყო იგი შეიარაღებული და რა ხერხებსა ხმარობდენ სპასალარნი მტრის მოსაგერებლად. როგორც სხანს, ჩვენს წარჩინებულთ მეფეთა და სპასალართა შეუგნიათ ისიც, რომ ჯარის სისწრაფით გადასვლ-გადმოსვლას ერთის ადგილიდამ მეორეზე და მტერზე უეცრად თავდასხმას დიდი მნიშვნელობა აქვს სამხედრო ხელობაში. იმავე აზრისა იყენენ ყველა წარჩინებულინი მეომარნი: ნაპოლეონ პირველი იმავე საშუალებით იმარჯვებდა მტერებზე და საკვირველის სისწრაფით თავსდაცხმოდა ხოლმე. სხვათა შორის, უმათერეს მიზეზთაგანი თვით ნაპოლეონის სხვებისაგან დამარცხებისა იყო ის გარემოება, რომ საფრანგეთის ჯარები ნამეტნავად დასუსტდენ ხშირის რამისაგან. მთელი საფრანგეთის ხალხი დაიწოტა სისხლისაგან, და ნაპოლეონი ვერ აგროვებდა ისეთს მხნე და გაჭირვების ამტან მეომარებსა, როგორნიც ეპირეებოდა ურიცხვ მტერთა შესამუსრა-

რომელმაც მუშათა ურთობაზე სიტუვა წარმოსთქვა და შეძლებ ნლებეგი გააცრილა. დასტუნაფეს აგრეთვე სოციალისტები ტილ-ლები—მამადამპილი და სხვ. ამათზედაც ეჭვი აქვსთ, რომ ისინიც ერთვენ ხლებეგის მოკვლაში.

სო.ჩი.ა. შაბათს სახალხო კრებაში განიხილეს წინადადება შესახებ იმისა, თუ რა მდგომარეობაშია ბულგარიის საექსარნოსო კონსტანტინეპოლემი. გარეშე საქმეთა და სარწმუნოებათა მინისტრმა ბალაბანოვმა გამოაცხადა, რომ ბულგარიის მმართველობას არ შეეძლიან გულ-გრილად უყურას საექსარნოსოს მდგომარეობას. ამას გარდა ბალაბანოვმა სთქვა, რომ გაზვიადებულია ის ხმები, ვითომც კონსტანტინეპოლის საექსარნოსო გაუქმება სწადდეთ; საექსარნოსო ძალიან შევიწროებული და გაჭირვებული არისო და ეს გაჭირვება თავიდან რომ ავაცილოთ, საჭიროა მოთმინებით და გონივრულად მოქმედება; ბულგარიას უფლება აქვს ამ საქმეში თავისუფლად იმოქმედოსო.

ზაბრამი. ხორვატიის სეიმი გაიხსნა. ახალმა ბანმა წარმოსთქვა სიტუვა, რომელიც უკვლამ თანაგრძნობით მიიღო.

ნიუ-იორკი. გუმინ აქ მუშების მიტინგი იყო; აუარებელი ხალხი დაესწრო; სხვათა შორის, დაესწრო საფრანგეთის სოციალისტების წარმომადგენელი მოსტი, რომელმაც ამაღელვებული სიტუვა წარმოსთქვა.

ლონდონი. დღეს ჩამოახრჩეს

ვალ: უკანასკნელს წლებში ნაპოლეონი ვერ ახერხებდა ერთს ადგილიდგან მეორეზე სწრაფად გადასვლად მოსვლას, რადგანაც მისი ჯარები შესდგებოდენ ჯერ კიდევ ნორჩ ყმაწვილებისაგან.

როგორცა სხანს ბ. ლაღიშვილიანის ნაწერიდგან, ქართველთ კარგი ძალი ჯარი ჰყოლიათ და ამასთანავე არც ის დაუეწყნიათ, რომ დიდი ჯარების მოძრაობისათვის საჭიროა კარგი გზები, ურომლოთაც შეუძლებელია სისწრაფით ჯარების მოძრაობა.

ბ. ლაღიშვილიანი დიდს სიფთხილით მოპყრობია ისტორიულს ცნობებს და მათი დამახინჯება არ მოუწადინებია; სასურველია, რომ იმის შემსწავლელნი, თუ «რა ვიყავით, ვინ ვიყავით ჩვენ ქართველნი ძველსა დროსა» იმავე სიფთხილეს გამოიჩინდენ ხოლმე თავიანთს ნაწერებში.

ნანეიშვილი.

